

СКРИЖАЛІ ІСТОРІЇ ХАРКОВА

СКРИЖАЛІ
ІСТОРІЇ
ХАРКОВА

ТОМ III

Скрижалі історії Харкова. Т. 3 / [уклад.: Г. А. Бондаренко, О. І. Вовк, А. А. Козіна, В. Г. Коршунов та ін.]. — Харків: Раритети України, 2020. — 400 с. : іл.

Третій том научно-справочного издания "Скрижалі історії Харкова" посвящен памятникам и мемориальным доскам, установленным в память о деятелях и событиях науки, техники и медицины. Издание рассчитано на историков, краеведов, всех тех, кто интересуется прошлым и современностью столицы Слобожанщины.

Третій том науково-довідкового видання "Скрижалі історії Харкова" присвячений пам'ятникам і меморіальним дошкам, встановленим в пам'ять про діячів і події науки, техніки і медицини. Видання розраховане на істориків, краєзнавців, всіх тих, хто цікавиться минулим і сучасністю столиці Слобожанщини.

Редакційна рада:

І. О. Терехов (голова), В. І. Голік (заступник голови),
В. М. Бабаєв, В. С. Бакіров, С. М. Євель, В. І. Ковтун, В. М. Остапчук, М. Д. Пилипчук,
В. В. Попов, С. І. Посохов, О. М. Харченко.

Редакційна колегія:

О. М. Новак (голова), С. М. Куделко (заступник голови),
Р. І. Кравченко, Н. Д. Полянська, О. М. Рідний, Р. І. Танько,
А. П. Хіневич, С. Г. Чечельницький

Укладачі:

Г. А. Бондаренко, О. І. Вовк, А. А. Козіна, В. Г. Коршунов, С. С. Кушнар'єв,
М. О. Олефір., М. Ф. Пичугін, М. В. Проценко, В. О. Росоха, В. І. Солдатенко,
О. М. Янкул

Рецензент:

В. А. Цигульов — директор Харківського історичного музею імені М. Ф. Сумцова,
заслужений працівник культури України

Від укладачів

Третій том видання «Скрижалі історії Харкова» присвячений пам'ятникам, пам'ятним знакам, меморіальним дошкам, встановленим на честь діячів науки і техніки, медичних працівників.

Харків справедливо вважається містом науки і технічного прогресу. Тут були зроблені видатні відкриття світового рівня, створені унікальні машини і прилади, розроблені досконалі для свого часу апарати. Перелік цих досягнень може зайняти багато сторінок. Серед них такі, як створення першого в світі «Атласу зворотнього боку Місяця», перша в світі операція на відкритому серці. Тут було створено кращий танк Другої світової війни і вперше в СРСР (вдруге у світі) розщепили атом. Першим, хто на Слобожанщині розпочав експерименти в галузі природничих наук, уславив своє ім'я як винахідник і раціоналізатор, був засновник Харківського класичного університету В. Н. Каразін (1773–1842).

Місто закріпило за собою звання «столиці української фізики». З ним пов'язані імена

великих математиків М. В. Остроградського, О. М. Ляпунова, О. В. Погорелова, В. О. Марченка та інших. Харківські техніки створили машини, які працювали на Землі та в космосі, під землею й під водою. До речі, десятки космічних об'єктів отримали назви на честь харківських дослідників. Це були не лише вчені та поодинокі винахідники, а й наукові школи і напрямки у різноманітних галузях знань. Багато можна сказати про досягнення харківських авіаконструкторів, верстатобудівників, піонерів хімічного виробництва.

Світ визнав досягнення харків'ян, удостоївши їх різноманітними званнями і почесними ступенями. Зокрема, з Харковом пов'язані долі трьох Нобелівських лауреатів (І. І. Мечников, С. А. Кузнець, Л. Д. Ландау).

І сьогодні серед наших сучасників є чимало видатних вчених, техніків, раціоналізаторів і винахідників, які гідно продовжують справи своїх попередників. Знаки комеморації не лише вселяють в нас гордість за минулі успіхи і досягнення, але й надію на гідне майбутнє.

Зміст

Від укладачів	7
---------------------	---

Розділ І

Пам'ятники і пам'ятні знаки

Алчевському Олексію Кириловичу	10
Багалію Дмитру Івановичу	12
Барабашову Миколі Павловичу	13
Бекетову Олексію Миколайовичу	14
Бокаріусу Миколі Сергійовичу	16
Вернадському Володимирі Івановичу	17
ВІЛ-інфікованим	19
Вогонь знань	19
Водопровіднику	20
Воїнам-співробітникам Фізико-технічного інституту Академії Наук УРСР, які загинули в боях з нацизмом в 1941 – 1945 рр	23
Воробйову Володимирі Петровичу	25
Гіршману Леоніду Леопольдовичу	26
Гулаку-Артемівському Петру Петровичу	28
Докучаєву Василю Васильовичу	29
Енергетику	31
Жуковському Миколі Єгоровичу	33
Зибіну Георгію Олександровичу	34
Каразіну Василю Назаровичу	36
Космонавтам і працівникам ракетно-космічної галузі м. Харкова	40
Кузнецю Семену Абрамовичу	42
Ландау Льву Давидовичу	43
Ломоносову Михайлу Васильовичу	44
Ляпунову Олександру Михайловичу	47
Макаренку Антону Семеновичу	49
Мечникову Іллі Іллічу	52
Минуле, сьогодення і майбутнє медицини та медичної освіти	54
На честь 70-річчя розщеплення атомного ядра	58
Нобелівським лауреатам	60
Особистостям фармації	61
Першій вчительці	63
Першому інженеру Харківського технологічного інституту	64
Працівникам метрополітену	65
Професорам та викладачам кафедри анатомії людини Харківського національного медичного університету	67
Працівникам «Турбоатому»	68
Працівникам Харківського тракторного заводу у вигляді першого трактора	74
Сковороді Григорію Савичу	75
Скрипнику Миколі Олексійовичу	78
Студенту	79
Тихонову Миколі Олександровичу	80

Фармація у віках	81
Черемському Петру Григоровичу	84
Юр'єву Василю Яковичу	86

Розділ II

Коллективні меморіальні дошки

Антонову Олегу Костянтиновичу та Івченку Олександрю Георгійовичу	90
Бекетову Олексію Миколайовичу і Бобіну Володимиру Павловичу	91
Вченим «Державної установи «Інститут мікробіології та імунології імені І.І.Мечникова» Національної Академії медичних наук України	93
Вченим Українського фізико-технічного інституту І.В.Обреїмову, Л.Д.Ландау, Л.В.Шубнікову, О.І.Ахієзеру, Б.Г.Лазарєву, І.М.Ліфшицю, А.О.Слуцкіну	100
Вченим Українського фізико-технічного інституту К.Д.Синельникову, О.І. Лейпунському, А.К.Вальєру і Г.Д.Латишеву, які здійснили розщеплення атомного ядра	102
Вченим Українського фізико-технічного інституту Л.В.Шубнікову, В.Г.Хоткевичу, Г.Д.Шепелєву, Ю.М.Рябініну, які експериментально відкрили явище надпровідності	104
Гулаку-Артемівському Петру Петровичу і Міцкевичу Адаму Бернаруду	106
Першим міністрам народної освіти України (1919 – 1934) (В.П.Затонському, Г.Ф. Гриньку, О.Я.Шумському, М.О. Скрипнику)	108
Реактивній групі Харківського авіаційного інституту	114
Українській головній палаті мір та ваги	117

Розділ III

Індивідуальні меморіальні дошки

Абросімову Костянтину Пилиповичу	122
Аврамову Віталію Прокоповичу	122
Агаллі Миколі Дмитровичу	123
Айзенбергу Якову Єйновичу	124
Алчевській Христині Данилівні	126
Адоньєву Сергію Михайловичу	127
Андрєєву Георгію Яковичу	128
Антонову Олегу Костянтиновичу	130
Артеменку Миколі Пвловичу	132
Атрощенко Василю Івановичу	133
Ахієзеру Науму Іллічу	134
Багалію Дмитру Івановичу	136
Балабуєву Петру Васильовичу	138
Балліну Миколі Петровичу	139
Барабашову Миколі Павловичу	141
Барашу Юхиму Іцковичу	143
Безсонову Миколі Яковичу	144
Бекетову Олексію Миколайовичу	145
Бережному Анатолію Семеновичу	148
Бернштейну Сергію Натановичу	150
Белану Миколі Васильовичу	151
Белоусову Володимиру Олександровичу	153
Белоусову Юрію Володимировичу	154

Богданову Григорію Олександровичу	155
Бокаріусу Миколі Миколайовичу	156
Бокаріусу Миколі Сергійовичу	157
Бондаренку Миколі Федоровичу	159
Борисевичу Володимирі Карповичу	160
Брандту Олександру Федоровичу	161
Брауде Семену Яковичу	163
Бугайцю Анатолію Олександровичу	164
Буднікову Петру Петровичу	165
Буланкіну Івану Миколайовичу	166
Бульбі Івану Федоровичу	168
Валяшку Миколі Овксентійовичу	169
Ведю Євгену Івановичу	170
Вернадському Володимирі Івановичу	171
Веркіну Борису Ієремійовичу	174
Висоцькому Геннадію Васильовичу	176
Волкову Дмитру Васильовичу	177
Волянському Юрію Леонідовичу	178
Воробйову Володимирі Петровичу	180
Вороному Юрію Юрійовичу	181
Гедройцу Михайлу Антоновичу	183
Гельферіху Максиміліану Християновичу	184
Гіршману Леоніду Леопольдовичу	186
Глаголеву Миколі Матвійовичу	188
Григор'єву Сергію Петровичу	189
Грищенку Валентину Івановичу	190
Гундеру Олександру Йосиповичу	192
Гуревичу Михайлу Йосиповичу	193
Дабагяну Арегу Вагаршаковичу	194
Даниленку Йосипу Абрамовичу	195
Дедюліну Олександру Васильовичу	196
Дринову Марину Степановичу	197
Евальду Миколі Петровичу	198
Ендзеліну Янісу Марцевичу	199
Євсєєву Михайлу Карповичу	201
Загоровському Юрію Івановичу	202
Зайончковському Валентину Миколайовичу	203
Зайцеву Володимирі Терентійовичу	205
Зайцеву Івану Дмитровичу	205
Залюбовському Іллі Івановичу	206
Зворикіну Костянтину Олексійовичу	207
Іванову Віктору Євгеновичу	208
Івченку Олександру Георгійовичу	209
Калініну Костянтину Олексійовичу	210
Каразіну Василю Назаровичу	211
Катеринчуку Олексію Петровичу	212
Кашубі Борисі Павловичу	213
Кирпичову Віктору Львовичу	214
Книзі Мусію Івановичу	215
Колобкову Павлу Сергійовичу	215
Кононенку Вадиму Григоровичу	216
Коржу Олексію Олександровичу	217
Коріньку Івану Васильовичу	219
Корольову Сергію Павловичу	220

Кошкіну Володимиру Мойсейовичу	222
Краснікову Геннадію Андрійовичу	223
Кривцову Володимиру Станіславовичу	223
Кришталю Валентину Валентиновичу	224
Кудрявцеву Георгію Олексійовичу	225
Кузнецю Семену Абрамовичу	226
Куколеву Григорію Володимировичу	227
Кулеско Ісааку Йосиповичу	228
Куценку Сергію Митрофановичу	229
Лазареву Борису Георгієвичу	230
Ландау Леву Давидовичу	231
Левченку Борису Олексійовичу	233
Лотареву (Лотарьову) Володимиру Олексійовичу	234
Люльці Архипу Михайловичу	235
Ляпіну Василю Федоровичу	236
Ляпунову Олександрю Михайловичу	237
Макаренку Костянтину Костянтинівичу	239
Маковському Володимиру Матвійовичу	240
Малашенку Леву Олександровичу	241
Малій Любові Трохимівні	242
Малюку Григорію Вікторовичу	245
Масленникову Миколі Арсенійовичу	246
Махоніну Сергію Нестеровичу	247
Мацієвичу Леву Макаровичу	248
Мацкевичу Володимиру Володимировичу	249
Медведеву Михайлу Івановичу	250
Мечникову Іллі Іллічу	251
Мещерякову Валерію Федоровичу	253
Михайлову Федору Кіндратовичу	254
Міхновському Миколі Івановичу	255
Молохову Миколі Олександровичу	257
Муравченку федору Михайловичу	258
Наместніковій Лідії Миколаївні	260
Нансену Фрїтьйофу	261
Обреїмову Івану Васильовичу	263
Омельяненку Андрію Оксентійовичу	264
Осадчуку Володимиру Олександровичу	266
Осипову Івану Павловичу	267
Островському Ісааку Ієреміївичу	269
Палатнику Леву Самійловичу	270
Палладіну Олександрю Володимировичу	271
Петрову-Горбенку Григорію Юхимовичу	272
Петросову Валерію Альбертовичу	273
Пивоварову В'ячеславу В'ячеславовичу	274
Підгорному Анатолію Миколайовичу	276
Погорелову Олексію Васильовичу	277
Подрезу Аполлінарію Григоровичу	279
Попандопулу Івану Васильовичу	280
Потебні Олександрю Опанасовиу	281
Потоцькому Северину Йосиповичу	282
Потьомкіну Миколі Дмитровичу	283
Приходько Валентина Семенівна	284
Проскурі Георгію Федоровичу	285
Рвачову Володимиру Логвиновичу	286
Рево Михайлу Васильовичу	287

Реусову Володимиру Олексійовичу	288
Редіну Єгору Кузьмичу	290
Рижкову Івану Васильовичу	291
Рубинському Костянтину Івановичу	292
Рязанцеву Миколі Карповичу	293
Ряппо Яну Петровичу	294
Семку Михайлу Федоровичу	295
Сергєєву Володимиру Григоровичу	297
Синельникову Кирилу Дмитровичу	298
Сковороді Григорію Савичу	300
Слоніму Петру Львовичу	301
Стуцкіну Абраму Олександровичу	302
Смирнову Ігорю Васильовичу	303
Соболю Миколі Олександровичу	304
Соїчу Олегу Владиславовичу	305
Срезневському Ізмаїлу Івановичу	307
Століну Аркадію Володимировичу	308
Сумцову Миколі Федоровичу	309
Таранушенку Стефану Андрійовичу	310
Тимошенку Сергію Прокоповичу	311
Ткаченку Якову Євдокимовичу	312
Троньку Петру Тимофійовичу	313
Тютюнникову Борису Никаноровичу	315
Усикову Олександрю Яковичу	316
Фабриканту Мойсею Борисовичу	318
Філіппову Анатолію Петровичу	320
Франковському Владиславу Вадимовичу	321
Хавкіній Любові Борисівні	322
Холіну Юрію Валентиновичу	324
Цветкову Василю Трохимовичу	325
Ценковському Леву Семеновичу	326
Челпану Костянтину Федоровичу	327
Черепову Віктору Миколайовичу	328
Чернаю Миколі Олександровичу	328
Чернишову Сергію Івановичу	329
Шалімову Олександрю Олексійовичу	330
Шаповалу Володимиру Івановичу	331
Шаргею (Кондратюку) Олександрю Гнатовичу	333
Шестопалову Віктору Петровичу	335
Шнее Якову Ісідоровичу	336
Шпейеру Олександрю Пантелеймоновичу	337
Шубнікову Леву Васильовичу	338
Щукареву Олександрю Миколайовичу	340
Юзькову Леоніду Петровичу	341
Яворницькому Дмитру Івановичу	342
Якуніну Олексію Івановичу	343

Додатки

Географічна прив'язка об'єктів, описаних у 3 томі науково-довідкового видання	346
Іменний покажчик	351
Список скорочень	359